Q. D. B. V.

DISSERTATIO PHYSICA

DE MENTE HUMANA,

QVAM.

AMPLISSIMÆ FACULTATIS PHILOSOPHICÆ INDULTU,

IN

INCLUTA PHILYREA

Die 15. Febr. A. cIↃ IↃCCII.

H. L. Q. C.

Publico placidoque Eruditorum examini ſubmittent

PRÆSES

M. GEORGIUS JOHANNES CONRADI,

RIGA LIVONUS,

ET RESPONDENS

CHRISTIANUS JACOBUS THRYLLITIUS,

GNANDSTEIN. MISNICUS,

SS. Theol. Studioſ.

LIPSIÆ,

Excudit JO. CHRISTOPHOR. BRANDENBURGERUS.

polliceri, ſummæ foret arrogantiæ; fatentur enim Philoſophi præſtantiſſimi, *nulli, quid mens ſit, facile conſtare,* (c) *& animum divinum corpore liberatum, a nobis cogitatione comprehendi nequire,* (d) *mentemque ipſam de Natura ſua, nil fere, niſi omnia ignorare;* (e) quibus quidem lubentes noſtrum dicamus aſſenſum. Verum non obſtante, quod *ſcientia naturalis rem à materia abſtractam, qualis animus noſter eſt, contemplari perfecte non poſſit,* (f) nec *cognitio mentis noſtræ lucida, diſtincta, adæquata atque completa ex lumine rationis, quantumvis pleno, haberi queat,* (g) omnem prorſus vel ſaltem generaliorem rationi auferre de mente conceptum, [ſi quid noſtri eſt judicii] injuria foret. Idcirco relicta ulterioris præfaminis evagatione, inſtitutum ipſum ordimur, Teque, humaniſſime Lector, æqvum nobis judicem pollicemur.

(a) *Joh. Clauberg.* in operibus Philoſ. p. 187. (b) *Ariſt.* Lib. I. de anim. c. 1. (c) *Seneca* Lib. VII. Nat. quæſt. c. XXIV. (d) *Cicero* Tuſc. quæſt. Lib. I. (e) *D. Titius* præf. ad Art. cog. ab initio. (f) *Ariſt.* l. c. Lib. I. c. 2. (g) *Poiret* in cogit. rational. de Deo, anima & malo, Diſcurſ. prælim. p. 18. n. XXXIV.

DISSERTATIO.

§. I.

IN omni re pervolvenda, ut in anteceſſum de vocibus, quibus illa exprimi atque nuncupari ſolet, quænam nempe genuina illarum ſit ſignificatio, conveniatur, neceſſitas ſvadet, quo animi ſenſa, quæ verborum expreſſione e cordis penetralibus depromi, & hominibus ad audiendum atque penſitandum proponi ſolent, eo commodius edantur: Idem jam & noſtri eſſe, non diffitemur, hinc, quomodo, quibusve & quot vocabulis, illud, quod per mentem humanam intellectum volumus, determinetur, & quænam appellationes ipſi propriæ, quæ vero impropriæ ſint, explicare tentabimus.

§. II. Itaque nulli non, niſi a civitate latina prorſus alieno, conſtat, ut plurimum incorpoream hominis partem, de qua agere inſtitutum nobis

eſt,

eſt, vel *animam*, vel *animum*, vel etiam *mentem* audire, ſingulæ vocis eruenda erit ſignificatio. De vocabulo *anima* e bonis Authoribus probatur, quod improprie,& late admodum inviſibile illud in homine exprimat; quippe derivatur a græco ἄνεμος, quod latine redditum, notat ventum, flatum atque halitum. (*a*)

(*a*) Confer. *Cicer.* Tuſc. q. Lib. I. c. 11. *idem* in Verrem. 5. c. 58. *Plautus* Aſin. a. 5. ſc. 2. *an fœtet ipſi anima*, ſtinckt ihr der Athem? *idem* Mercat. a. 3. ſc. 3. *Horat.* Lib. IV. od. 12. *animæ Thraciæ*, Thraciſche Winde / *Carteſius* Epiſtolarum P. II. Epiſt. 54. ubi *anima* oris halitus dicitur.

§. III. Equidem non eſt inficiandum, adhiberi etiam hanc vocem in exprimenda incorruptibili noſtra portione, raro tamen, uti & monuimus, impropria valde ſignificatione: in genuino vero atque ſtrictiſſimo ſuo ſenſu illud deſignat, quod græcis ψυχὴ, id eſt, vita audit, atque ita anima ſtricte ſic dicta, eſt *facultas & vis, qua ſentit corpus atque vivit, quæque hominibus communis eſt cum brutis, imo nihil aliud, quam ipſa illa vita, quæ nobis adimi & extingvi poteſt; non autem, qua ſapimus, intelligimus & æterni ſumus.*

§. IV. Altera vox *animus* ejusdem eſt originis & derivationis, nec paucioribus gaudet ſignificationibus, ac *anima*; attamen propius & in ſenſu ſpecialiori, nihilominus non omni ex parte genuino, ad notionem ejus in nobis portionis, qua immortales exiſtimus, accedit. Vis illius genuina eſt, ut totum illud in homine ſignet, quod corpus non eſt, nunc enim animam notat animalem, nunc vero rationalem, hinc Cicero in Libro de Divinatione, animum in duas diviſit portiones, quarum alteri ſenſum, motum & appetitum, alteri vero intelligentiam tribuit.

§. V. Tertium autem vocabulum, *mens*, quod ut placet *Gerardo Voſſio*, (*b*) a græco μένος [i. e. animus] derivatur, nulli fere Authorum alio modo in uſu eſſe, quam ut per illud, ſupremum intellectuale, quo divinam repræſentamus imaginem, & quo Optimus Rerum Pater, mortalibus nihil præſtantius contulit, definiant, nec tyrones latinitatis latere, omni poſthabito dubio credimus; Eapropter in re tam clara prolixior explanatio ſuperflua foret, ideoque de voculis hæc monuiſſe ſufficiat.

(*b*) Lib. IV. Inſtit. Orat. c. 13. p. 203.

§. VI. Pergimus itaque ad ipſam Mentis contemplationem, & quidem primo loco ejus enucleabimus originem, in quo negotio certum eſt & antiquos & modernos Philoſophos ſaniores eatenus conſpirare, ut mentem hominis primam a DEO immediate procreatam eſſe, vel originem ſuam

trahere, nulli inficias eant; ſed in propagatione ejus, qua ratione illa fiat, multi multum ab invicem diſtant. Alii enim, inter quos Rabbinorum quidam Hebræorum, *mentes omnes in primo creationis exordio, in ſpatiis neſcio quibus, extra mundum creatas, ibidem peccaſſe, atque adeo conſequenter in hunc mundum miſſas & corporibus immerſas eſſe, quo ibi pœnitentiæ & purgationi ſuæ vacarent*, credere feruntur; (c) cui opinioni ſubſcribere videtur *Socrates* apud Platonem in Phædone, exiſtimans, *animum antequam corpus intraret, in rerum cognitione viguiſſe*, (d) quod idem eſt, ac ſi eum præexſtitiſſe dixiſſet; imo neque a Cicerone aliisque ſententiam hanc alienam fuiſſe, apparet e verbis illorum, quibus diſerte tradunt, *animum eſſe cœleſtem,* ex altiſſimo domicilio depreſſum, *& quaſi in terram demerſum, locum divinæ naturæ æternitatique contrarium.* (e)

(c) Confer. *P. Galatin.* Lib. II. de arc. cathol. verit. c. 3. *Poiret* l. c. p. 51.
(d) *Cicero* Tuſc. quæſt. Lib. I. (e) *Idem* de Senectute.

§. VII. Aſt alii hisce limitibus necdum ſeſe continentes præter animarum præexiſtentiam, earundem quoque e corpore in corpus aliud transmigrationem, quam μετεμψύχωσιν vocant, absque hæſitatione docuere. Vulgo Pythagoræi hujus de transfuſione mentium opinionis accuſantur; (f) Verum neque inter Chriſtianos defuere, quibus illa arriſit conjectura, cum & celeberrimus Franciſcus Mercurius Helmontius, vir ſane ingenii alias limatiſſimi, eam a Comite quadam in Anglia accepiſſe, (g) ſancteque foviſſe, atque in Libello quodam Anonymo *Seder Olam* ſ. *Ordo ſeculorum* inſcripto, tradidiſſe, (h) dicatur. (i) Cum autem hi omnes problematice tantum ſuos tradant ſenſus, ut eo facilius rationibus probantibus ſuperſedere queant, non eſt, quod illos multum moremur. Si quem de hoc argumento quædam evolvere juvat, adeat *Peganii* Tractat. germanicum **Eigentliche Erklärung über die Geſichter der Offenbahrung St. Johannis** ꝛc. [qui itidem Helmontii fœtus creditur] *Ambroſii Rhodii* Dialogum de transmigratione animarum Pythagor. *Paganinum Gaudentium* de transmigr. anim. *Pauli Slevogti* Diſp. de Metempſychoſi Judæorum, Jenæ 1650. item Magnifici ac Spectatiſſimi Domini Doctoris *Johannis Schmidii* ſolidiſſimam Diſſertationem inaugur. De reditu animarum in corpora &c.

(f) *Diogenes Laërtius* in vita Pythagoræ. (g) *Crœſ.* Hiſtor. Quack. Lib. II. (h) vide *Roſteuſcherum* Hendecad. theſ. theolog. theſ. 6. (i) *Arnold.* Hiſt. Eccl. P. III. cap. 8.

§. VIII. Verum licet & ipſimet ethnici vel ex ſolo naturæ lumine indubitate cognoverint, genuinam atque ſummam mentis noſtræ originem

cau-

cauſamque primam ipſummet eſſe DEUM; alii enim eam divinam eſſe, alii cœlitus deſcendiſſe dixere: *(k)* Nihilominus non deſunt, qui, ſi non expreſſis, totidem tamen terminis contrarium edocent. Quippe miſerandus ille Benedictus Spinoza, homo polytheo quovis pejor, plus quam gentilis & Atheus, cum plena aſſeclarum ſuorum caterva, metu Numinis Terque quaterque Sancti ſemel excuſſo, præcipere non erubuit, primum *reale* eſſe *mentis* conſtituens, *eſſe* ideam rei *alicujus ſingularis*, *(l)* *res vero ſingularis idem ipſi eſt ac res* finita: *(m)* Ex quo hocce elicitur argumentum, *cujuscunque eſſe reale principaliter ab idea rei finitæ conſtituitur, illud ceſſante re illa finita, etiam exiſtere deficiet; atqui mentis eſſe reale primum ab idea rei finitæ conſtituitur, ergo ceſſante re finita, etiam mens ceſſabit.* Minorem hujus ſyllogiſmi propoſitionem ex propriis ejus principiis ſubvertemus.

(*k*) vid. ſupra § 7. (*l*) Part. II. Eth. Prop. XI. (*m*) ibid. Defin. VII.

§. IX. Aſſerit enim, mentem conſtitui ab idea rerum, lemures autem exiſtere, quo jure quave injuria inficiari non dubitat, (*n*) negare tamen nequit, homines, inprimis infantes, eorum ſibi concipere ideam; itaque argumentamur hypothetice; ſi idea rerum Mentis eſſe conſtituit, mens vero ſibi concipit ideam lemurum, pro ſententia Athei non exiſtentium, ſequitur, eſſe mentis conſtitui à non Entibus; poſterius eſt abſurdum, ergo & prius. Clara dubio procul erit ex his vanitas hypotheſeos Spinozianæ. Aſt mirari non ſubit, hominem, DEUM non eſſe ſummo Marte probare allaborantem, etiam eo inſaniæ deveniſſe, ut mentis immortalitati everſionem inferre conatus ſit. Idcirco miſſum ipſum facientes, aliorum de origine animi ſententiam indagabimus.

(*n*) Epiſt. 57. &c.

§. X. Triplex vero Authorum circa Mentis originem, aut ſi lubet, propagationem, objicitur opinio; Hi enim eam e materiæ potentia emergere, illi per inductionem, iſti autem per traducem homini conferri, acriter defendunt. (*o*) Sententia prior vix declinare videtur ab abſurditate; quodlibet enim ſui ſimile producit, materia materiam, mens vero mentem: atq; ſic quod mens immaterialis exiſtens, cum corpore materiali nihil commune habeat, neutiquam e materiæ potentia produci poteſt; id quod illuſtris Carteſius ſolidè oſtendit: *(p)* Non obſtante ſententia Ariſtotelica, *animam hominis potentia ſemini ineſſe*: *(q)* per animam enim Ariſtoteles hic non intelligit portionem intellectualem, quam divinam eſſe & ab extra venire docet, *(r)* ſed vitam animalem, qua ſentimus.

(o) Confer *Poiret*. l. c. p. 52. (*p*) de Methodo §. 5. (*q*) Lib. II. de Anima c. 3. (*r*) vid. infra §. 12.

§. XI. Altera Philoſophorum opinio eſt, qua mentem hominibus per inductionem conferri ſtatuunt. Aſt priusquam Eruditorum circa hoc negotium judicium evolvamus, quid inductio quidve tradux ſibi velint, exponemus. Per inductionem intelligunt novam creationem, qua mentes vel ipſi ſemini indigeſto, ut ſtatuit Gazæus, vel etiam hominum corporibus jam efformatis, aut tertio [ſenſu Thomæ Fieni] aut quadrageſimo in maſculis, nonageſimo vero in fœmellis, [ſenſu Ariſtotelico] aut in ipſo conceptionis die, ſeptimo nempe, (s) infundi exiſtimant: ſive, inductio nihil aliud notat, quam novam animæ ſ. mentis in hominem inſpirationem, ei, qua DEUS à facie ſua protoplaſtæ ſpiritum inhalavit primum, ex aſſe ſimilem. Tradux autem proprie ſignificat propagationem, quando pars quædam ab arbore ſecta, in aliam transfertur; (t) quæ notio non eſt hujus loci; ſed per traducem intellectum volunt ejus Patroni, propagationem mentium talem, qua mens à mente producitur, absque ulla producentis vel extenſione vel diviſione.

(s) Confer *Ariſt.* Lib. II. de anima c. 3. & *Anton. le Grand* Inſtit. Philoſoph. p. 600. (t) *Ariſt.* de vit. & morte c. 3. D. J. Martini in Tr. de Comm. Idiom. c. 7.

§. XII. Certum quidem eſt, neque diſſimulare poſſumus, nonnullos antiquorum novæ creationi calculum ſuum adjeciſſe videri, inter quos eminet Auguſtinus, (u) & Hieronymus, qui *manifeſtum* eſſe dicit, *DEUM exiſtere Patrem animarum, non homines*, ideoque *eos ridendos* putat, *qui exiſtimant, mentes cum carne ſeri, & non a Deo, ſed a corporum parentibus generari.* (x) Quin nec ipſum Ariſtotelem ab illa horruiſſe ſententia e verbis ejus conſtat, dicit enim, *mentem ſolam extrinſecus accedere & ſolam divinam eſſe.* (y) At nos ſemota verborum cortice ſenſum Hieronymi verum cum traduce non pugnare demonſtrabimus. (z) Siquidem à Neotericis, inductionis defenſionem ſuſcipientibus, ſuamque de illa conjecturam non ſolum rationis ſubtilitate, ſed & ſacrarum paginarum oraculis probare geſtientibus, diffuſe allegatur.

(u) Lib. X. de Gen. (x) Explic. Eccleſ. 12. v. 7. (y) Lib. II. de anim. cap. 3. (z) vid. infra §. 17.

§. XIII. Ratiocinantur autem ita: Quicquid fit ex nihilo, illud non generatur, ſed creatur; creatio enim eſt, quando ex nihilo aliquid fit, generatio vero, quando corpus quoddam in aliud mutatur corpus: Atqui mens fit ex nihilo, ergo non generatur, ſed creatur. Verum ut minor a novæ creationis defenſoribus non probatur, ita a Traducianis [liceat hac uti voce] hunc

in modum limitatur, ut quidem concedant, mentes non e materia ortum ducere, attamen prorſus eas e nihilo fieri, omnino negent, ſicque vacillabit conclusio: Qua vero ratione mens filii *a parentum* mente, minime autem ex nihilo ad ſobolem traducatur, hocce explicant ſimili: Quemadmodum flamma aliam accendit flammam, admota nempe ipſi materia ad ignem recipiendam idonea, nihil interim ſubſtantiæ ſuæ amittens, cum nec dividatur, nec minuatur, ita etiam animus ab animo, modo materia recipiens apta adſit, traducitur, absque ulla mentis generantis vel extenſione vel diviſione. (*a*)

(*a*) *Scaliger* Exerc. 6. p. 37. *Scheibl.* Tr. de anim. P. III. Diſp. 2. p. 377. *Sperling.* Tr. de Or. Form. p. 316.

§. XIV. Aſt reſpondent infuſionis Patroni, diſparem eſſe rationem flammæ & Mentis, neque a materiæ multiplicatione ad multiplicationem Spirituum argumentationem juſti eſſe valoris; Verum hæc illorum exceptio locum non habet, cum & ipſa Sacra Scriptura Deſcriptionem DEI O. M. à corpore humano petat, tribuendo ipſi manus, pedes, oculos, os &c. Si itaque quis Prophetas aliosque viros θεοπνεύστους ideo perperam feciſſe diceret, nonne foret abſurdus? Ne dicamus, ſimile illud non ad probandam, ſed tantum ad illuſtrandam ſententiam de traduce in medium afferri.

§. XV. Præterea inſultant aſſerentibus traducem, quod mentem filii partem dicant eſſe mentis paternæ: (*b*) Aſt æqvum juſtumque foret, tantum beneficii & illis indulgere, quantum ſibi ipſis largiuntur. Quippe flammam accenſam partem flammæ accendentis eſſe, negare nequeunt, ideoque diſtingunt, ne rudius philoſophentur, inter partem proprie & improprie acceptam. Hanc vero quam iſti ſibi capeſſunt diſtingvendi licentiam, non immerito & traducis defenſores ſibi vendicant, atque eodem ut illi modo diſtinguunt: per partem vero improprie acceptam intelligunt tale quid, quod cauſationem ſui alicui alii debet, cujus pars poſtmodum cauſatum, minus tamen proprie, [ut monitum] dicitur, id quod ita explicant, ut ſtatuant, animas ſ. mentes filiorum non *ex*, ſed *ab* animabus *Parentum*, non Parentis eſſe. (*c*)

(*b*) *Zeiſoldus* in Tr. Tradux non Tradux, p. 49. (*c*) *B. Meiſnerus* P. I. Philoſ. Sobr. Sect. 3. c. 6. q. 1. *Sperling.* Tr. de Or. Form. p. 238.

§. XVI. Variis itaque hæc Neotericorum plerorumque de nova animi creatione ſententia, obtunditur dubiis, licet inſuper ad ſacri codicis teſtimonia provocent, quibus ejus veritatem illuſtrare ambiunt, primaria autem ſunt Eſ. XLII. v. 5. Cap. LVII. v. 16. Zach. XII. v. 1. Sapient. XV. v. 11. Act. XVII. v. 25. Hebr. XII. v. 9. &c. (*d*) Verum ut ſupra §. 12. allegatum Hieronymi dictum, ita etiam hæc ſacri codicis effata, nil aliud innuunt, quam ut

probent, Deum facere mentes, Deum eſſe Patrem mentium. Aſt nullus eorum, qui hactenus traducem defendunt, [quantum quidem nobis conſtat] negavit, Deum animos hominum facere: Sed hic eſt controverſiæ ſtatus, an Deus hodienum *immediate* eos faciat? hujus negativam tenent Traduciani, usque dum non nudo conjecturarum glaucomate, ſed certiſſimis ſolidisque rationibus contrarium probabitur. Adhæc Geneſ. II. dicitur Deus quieviſſe à manuum ſuarum operibus, ex quo inſtantia datur, ſi Deus jam tum opera ſua faciendo abſolvit, ſequitur, animas hominum hodie non creari, ſed generari, non obſtante, quod Inducis Patroni contrarium a Chriſto dictari putent Joh. cap. XV, 17. Patrem nempe ſuum adhuc operari: Quippe Servator noſter hic juxta communem interpretum ſententiam de operatione in conſervandis rebus, Moſes autem ibi de primæva rerum productione loquitur.

(*d*) Confer. *Zeiſold.* Tract. de anim. rat. productione & propagatione.

§. XVII. Itaque ut Traduciani mentem immediate a DEO procreari negant, ita conſtanter illud fieri defendunt mediante mente *Parentum*, quæ ſe ipſam in & cum ſemine e *parentibus* promovet. Ad quod quidem reſpondent novæ inſpirationis propugnatores; ſi ita ſe res haberet, ſequeretur, tot fore extituras mentes, quot vicibus ſemen vel petulanter ejaculatur, vel per nocturnas, quas vocant, pollutiones delabitur, aut etiam mentes tum evaneſcere & conſequenter mortales eſſe.

§. XVIII. Liceat autem nobis objectionem hanc exactius examinare, & ſic tribus conflata videtur membris: Primum formatur a petulanti & fere ſodomitica ſeminis emiſſione, quocunq; illa in locum non debitum fiat modo. Quanquam itaque vix ac ne vix quidem inficiari audeamus, per protervam ejusmodi ſeminis ejectionem mentes potentialiter produci, actualiter tamen illud evenire negatur, quia primo cum natura mentis pugnat, non enim animus a materia pendet ita, ut neceſſario, ubi materia eſt, ibi etiam mens eſſe debeat; ſecundo, quia mens non tantum a patre ſed & matre conjunctis & affectuum & corporum motibus, qui animum ad ſeſe promovendum excitant, propagatur, quo fit ut per ſimplicem ſeminis exturbationem nulla mens ſeſe promovere poſſit. Ad alterum a pollutione nocturna deſumptum membrum reſpondemus, dubium adhuc eſſe multis, an materia, quæ in ſomno e genitalibus delabitur, revera ſit ſemen; ſunt enim quidam, qui exiſtimant, illam tantum liquorem quendam eſſe viſcoſum & quaſi ſpumam ſeminis ebullientis: Sed miſſo hoc, ex ſuperioribus conſtat, ſequi indè non poſſe, quod volunt Induciani; Nam in ſomno primo non movetur affectus mentis *Parentum* ad promovendum ſe; ſecundo non adeſt conjunctio maris cum fœmina, ergo ex hypotheſi Traducianorum (*e*) nequaquam ex amiſſione ſeminis,

minis, quomodocunque illa fiat, mentium ſequitur delapſus; Quod, cum probatum ſit, ſimul & tertium objectionis tollit membrum, animas nempe neutiquam evaneſcere, quicquid enim non producitur, etiam ad nihilum recidere nequit.

(e) vid. ſupra §. 15. in fine, item §. 17.

§. XIX. Hic iterum excipiunt Inductionis Defenſores ratiocinando; ſi debita in locum debitum ſeminis immiſſio, affectus mentis motio & congreſſus Parentis utriusque, mentis productionem cauſatur, ſequitur toties mentes produci, quoties coiverint Parentes. Verum reſpondemus, præter illas circumſtantias requiri quoq; materiam ad recipiendam mentem aptam & bene diſpoſitam, itemque locum, in quem ſemen immitendum, non tantum debitum ſed & idoneum; quæ omnia, ſi cum aliis requiſitis adſint, mentis productionem promotura fore, nulli erit dubium.

§. XX. Altera ex allegatis ſuperius (f) ſcripturæ dictis inſtantia, Deum eſſe mentium Patrem, non homines, ita limitatur, ut ſtatuamus, locutionem hanc figurate eſſe intelligendam, id quod nec ipſimet Inductionis Patroni inficias ibunt. Si enim proprie, evaneſcet ſane & ſubvertetur nova illorum creatio. Nam Patris eſt gignere, generatio autem & creatio ſunt operationes toto cœlo diſtantes: (g) Quicquid ergo generatur, non creatur; mentes hominum à Deo ceu Patre generantur, ergo non creantur. Hincque elicimus, Deum mentes noſtras neque facere immediate, neque gignere proprie.

(f) paragr. 16. (g) ſupra §. 13.

§. XXI. Præterea culpæ datur orthodoxis traduci faventibus, quod Evam totam cum quoad corpus tum quoad mentem e coſta Adami creatam eſſe velint, contra quod aſſertum Induciani argumentantur: Si Eva etiam ſecundum animam e coſta virili facta, ſequitur, animam intellectualem ſ. mentem e coſtæ materia productam eſſe, atqui abſurdum eſt poſterius, ergo & prius. Verum necdum vel hilum lucrifecere traducis adverſatii; poſito enim, non ſolum Adamo, ſed & Evæ mentem a ſummo Cœli Terræque Rectore immediate collatam & inſpiratam eſſe, minime tamen inde ſequitur, etiam hodienum immediata & neſcio qua nova inſpiratione animos hominibus conferri, quippe eadem foret conſequentia; Eva e coſta virili fabricata eſt, ergo & hodie omnes fœminæ e coſta virili fabricantur.

§. XXII. Examinabimus autem adhuc aliud contra traducem argumentum, hiſce conſtans terminis: Quicquid propagatur per traducem, illud extenditur & dividitur; atqui mens hominis propagatur per traducem, ergo: (h) Reſponſio facilis eſt, limitando majorem, quicquid per traducem propagatur materialiter & proprie, illud extenditur atque dividitur,

 mens

mens vero noſtra haudquaquam materialiter & proprie per traducem propagatur, ergo. Nam ſi Deus abſque extenſione & diviſione ſui, a facie ſua Adamo inſpiravit ſpiritum vitæ, nihil obſtare videmus, quo minus mens Adami, omni ex parte imaginem Dei vividiſſimam repræſentans, produceret mentes alias abſque ulla ſui vel diviſione, vel extenſione, quæ neutiquam in mentem cadunt, cum ſit a materia independens condita, id quod exemplo illuſtrabimus. Orta ſi fuerit in animo cogitatio quædam, illa certe, niſi in primo originis momento ſuffocetur, millenas alias producet cogitationes, abſque ulla ſui & decidentia, & diviſione & extenſione. Quod ſi actioni a mente productæ vere tribuitur, multo verius de ipſa mente prædicabitur.

(*h*) *Joh. Clauberg.* Theor. corp. vivent. theſ. 623.

§. XXIII. Novam hic paratam habent creationis tutores exceptionem, regerendo: Quia mens hominis ſic condita eſt, ut [quod conceditur] eſſet a materia independens, neceſſario & propagatio illius independenter a materia fieri debet, juxta canonem, *qualiter ſe res habet in eſſe, taliter etiam in fieri.* (*i*) At diſtingvendum eſt, inter independentiam a materia abſolutiſſimam, quæ ſoli Deo propria eſt, & inter independentiam ſecundum quid. Anima enim hominis ſ. mens ita quidem a materia non pendet, ut eſſe ſuum reale materiæ acceptum referat, attamen, nec ipſimet a propagatione mentis per traducem alieni, negabunt, eatenus illam a materia dependere, ut abſente materia ad excipiendam eam idonea, i. e. corpore organico, neq; creetur, neque traducatur, habet enim facultatem ad corpus, ob cujus perfectionem creata, appetitivam. Equidem poſſet Deus condere eas ſine corpore, ſed a poſſe ad eſſe non valet conſequentia; neque juvat illos canon citatus, cum nulla ſit ejusdem cum argumento oppoſito connexio: contrarium potius ſuppeditat; mens namque in eſſe ita ſe habet, ut ſit vi compoſitionis cum corpore, ergo etiam in fieri ſe ita habebit, ut ſit cum corpore.

(*i*) *D. J. Martini* Cent. 4. Diſp. 9. p. 176.

§. XXIV. Palmaris adverſus novam mentis creationem adducitur ratiocinatio: Si Deus de novo creat animas hominum, ſequitur, Illum eſſe peccati cauſam, malos enim ſic conferret nobis animos; atqui abſurdum eſt poſterius, ergo & prius. Excipiunt quidem, Deum, quemadmodum mentem Adami ἀναμάρτητον, i. e. ſine pecato condidit, ita hodienum noſtras creare poſſe animas puras, non obſtante, quod poſtea junctæ cum corporibus, peccatis ſeſe inquinari patiantur. Verum ſic contra confeſſionem Davidis, (*k*) diſertis verbis ingenue teſtantis, ſe ex ſemine peccati genitum, & in peccato conceptum eſſe, originis peccatum tolli videretur. Aſt horum deciſio jam Theologis committenda erit: Interim, cui hæc tanti

ſunt,

ſunt, evolvere poterit *Mich. Schäfer.* de orig. anim. *Sperling.* Tractat. de Orig. Form. *item* de Traduce, *item* Antiparaſceve pro Trad. *Joh. Emſm. Stomagr.* de Traduce, *Chriſtoph. Sanda.* Tract. de Orig. anim. *J. C. Durrium* de propag. Anim. *Zeiſoldi* Tractatum, Tradux non Tradux, item *de anima ejusque productione* &c. *Chemnitii* Tom. I. Loco de Peccato Originis c. 4. *Haffenreff.* Loc. Theol. Lib. 3. p. m. 236. *Jacchæum* Lib. 9. Phyſ. c. 3. &c.

(*k*) Pſalm. 51. v. 7.

§. XXV. Progredimur jam ad pervolutionem Subſtantiæ & Naturæ Mentis; atque primum quidem ſententiam antiquorum Philoſophorum ſiſtimus, inter quos mentem, ſive animam *nihil omnino, niſi nomen inane eſſe*, dixit *Dicæarchus*, (*l*) quem tamen ut ἄλογον, atque contra ipſosmet ſenſus latrare auſum, miſſum facimus. *Zeno* autem Stoicus animam putavit eſſe ignem: *Pythagoræi* eandem ex aëris ramentis conflatam, ſtatuere: *Empedocles* vero ex omnibus elementis illam conſtare ſenſit, cui ſententiæ calculum adjecit *Plato* in Timæo: (*m*) Aſt *Heraclitus* vaporem animam conſtituere aſſeruit. (*n*)

(*l*) *Cicero* Tuſc. q. Lib. 1. (*m*) *Idem* ibid. Lib. 3. (*n*) Confer. *Ariſt* Lib. 1. cap. 3.

§. XXVI. Sed quemadmodum vox *anima* in ore Authorum allegatorum frequens eſt, ita procul dubio hæ illorum opiniones animam concernunt animalem, h. e. eam, qua vivimus, quaque ſentimus, (*o*) id quod ex Ariſtotele probatur, qui philoſophando de mente, eam *divinam dicit & ab extra venire*; de anima autem diſſerens, materialitatem ipſi tribuit. (*p*) Alii *mentem homini datam eſſe ex ſempiternis illis ignibus, quæ ſidera ſtellæque vocantur*, exiſtimavere. (*q*) Quæ omnia, ſi de anima vegetante intellexere, abſurda non ſunt, ſi vero de mente intellectuali eadem tradidere, graviter ſane in rei veritatem impegerunt.

(*o*) Supra §. 3. (*p*) ſupra §. 10. 12. (*q*) *Cicero* de Somn. p. m. 129.

§. XXVII. Rectius alii docuere, animam [ſi mentis notionem induat] eſſe cœleſtem, ex altiſſimo domicilio depreſſam: (*r*) *Xenocrates* vero animam appellando mentem ſine corpore ullo, rem fere acu tetigit, (*s*) imo *Euripedes* non dubitavit animum Deum dicere. (*t*) Aſt *Seneca* Mentis ſubſtantiam non ex terreno & gravi concreatam eſſe corpore, ſed ex cœleſti illo ſpiritu deſcendiſſe, (*u*) jam vero etiam partem mentis divinæ eſſe, ait. (*x*) Atq; ita & gentiles, ſola natura docente, invenerunt, mentem ſublimiorem agnoſcere originem & ſubſtantiam, quam caducam fragilemque materiam. Quippe ſublimius philoſophando *Pythagoras*, non dubitavit præcipere, *animum eſſe Deum, per naturam rerum omnem intentum & commeantem, ex quo animi noſtri carpantur.* (*y*) Hæc vero de Antiquis.

(*r*) *Cicero* de Senect. (*s*) *Idem* quæſt. Acad. (*t*) *Idem* ibid. p. m. 44. (*u*)

Conſo-

Conſolat. ad Helv. c. 7. (*x*) *Idem* Epiſt. 120. (*y*) *Cicero* de Nat. Deor. Lib. I.

§. XXVIII. Modernorum Philoſophorum obvii ſunt nonnulli, qui mentem putant eſſe imaginationem meram; at multum iſti falluntur: Quippe homo ſic nullatenus fere bruta antecelleret, cum nec illis omnis imaginem concipiendi facultas, denegari queat. Præterea nemo inficiabitur, nos nobis imaginatione melioris quid conſcios eſſe, ex quo ſequitur, neceſſario in nobis aliquid imaginatione nobilius exiſtere. Nam experiuntur tranquilli, mentem ſupra omnem imaginationem aſſurgere, & appetitu in tale quid tendere, quod omnem ſuperat ideam, quodque diſtincte nulla concipi poteſt imaginatione, igitur evidentiſſimum eſt, mentem omni phantaſia longe ſuperiorem eſſe.

§. XXIX. Ut vero noſtram de natura mentis demus ſententiam, fatemur cum recte ſentientibus cunctis, mentem vere exiſtere & principium eſſe agens, non obſtante, quod quidam hoc exiſtentiæ Dei derogare, ſibi perſvadeant, (*a*) argumentando, ſi datur aliquod eſſe & principium agens extra Dei eſſentiam & a Deo realiter diſtinctum, ſequitur, Deum non eſſe ſummum, non omnia a Deo pendere, Deum non eſſe omnia, & aliquid ipſi addi poſſe, &c.

(*a*) Confer. *Malebranche* Scrutin. Verit. Lib. VI. P. 2. c. 3. & ex eo *Poiret* l. c.

§. XXX. Tentabimus autem talia objicientibus rite ſatisfacere, adeoq; reſpondemus, exiſtentiam atque activitatem mentis exiſtentiæ Dei ejusq; potentiæ ne quicquam detrahere, ſed potius illam exaggerare; quo enim excellentioribus creatura rationalis pollet facultatibus, eo magis Creatoris omnipotentia & magnificentia eminet: Jam vero quid præ corporibus, earumque affectionibus, mens noſtra [cujus divinitatem & ipſi gentiles ſolius naturalis cognitionis perſvaſione, prædicavere] nobilitatis atque excellentiæ haberet, ſi activitate & exiſtentia careret? Verum ut res accuratius intelligatur, notandum erit:

§. XXXI. Deum voluiſſe in homine ſemetipſum, ſuamve ideam realem, vivide quidem, attamen extra ſe, exprimere atque repræſentare, illud autem non corpore, ſed mente factum eſſe nulli erit dubium. An vero animus noſter, exiſtentia atque activitate privata, vividum jam Dei foret exemplar? Nonne liquido ſequitur, mentem neceſſario & habere exiſtentiam, & eſſe principium agens, inadæquate tamen ad Deum, h. e. ita, ut habeat exiſtentiam atque Principium agendi, ab exiſtentia & actibus Dei diſtinctiſſimum, id quod ita intelligendum.

§. XXXII. Deus exiſtit in ſe & per ſe abſolute, natura ſua ſolus ſibi ſufficiens in exiſtentia ſua, mens vero imago Dei vividiſſima, facta ab ipſo ad ſimili-

militudinem ſuam extra ſe, non per ſe, ſed per Dei [in quo eſt, vivit atque movetur] potentiam ex donatione divina ac extra eſſentiam divinam ut exiſtentiam abſolute ſpectatam exiſtit, neque ſibi ſoli in natura ſua ſufficit, ſed ſemper ad originem ſuam tendit.

§. XXXIII. Pari ratione mens eſt principium agens, absque omni imminutione omnipotentiæ Dei, ita quidem, ut Deus ſolus abſolute omnia & independenter ab ullo alio agat, quæcunque Ejus placent ſapientiæ, mens autem humana, non abſolute, ſed dependenter a Deo, actus ſuos naturæ ſuæ competentes edit, atque ita, quia Deus eſt cauſa mentis principalis efficiens, etiam principium agendi, illi a ſummo Numine collatum, ipſiusmet Dei effectus eſt atque opus. Hinc non niſi abſurde activitas mentis negatur ab illis, qui tamen exiſtentiæ ejus convicti ſunt, ſi enim Deus menti eſſe & exiſtentiam dedit, multo magis ipſam & activitate ornavit, qui enim præſtat majus, plus plusque dabit & minus.

§. XXXIV. Probata itaque exiſtentia & activitate mentis, ſubſtantia ejus recte jam definitur, *quod ſit Ens a corpore diſtinctiſſimum, & ab eo ſeparabile.* Licet enim in corpore habitare, & cum corpore unita dicatur, vi compoſitionis, attamen neque corpus ſuum tangit, neque unum idemque eſt cum illo. Quippe animus noſter eſt immaterialis, cum enim ſit res cogitans, corpus vero extenſione afficiatur, tanta naturæ corporeæ a mente differentia emergit, ut nullum attributum commune habeant, (*b*) adeoque magis diſtingvitur animus a materia, quam mens a mente, mentes namque, quanquam ſint diverſæ numero, ſpeciei tamen & eſſentiæ ſunt ejusdem, materia vero atque mens diverſiſſimæ & diſtinctiſſimæ prorſus ſunt ſubſtantiæ.

(*b*) *Anton. le Grand* Inſtit. Phil. p. 688.

§. XXXV. Ut autem aſſerti illius, mentem noſtram non eſſe, niſi cogitationem ſive rem cogitantem, veritas pateat, diſtingvere ſolent inter cogitationem quæ cogitat, & inter illam, quam cogitamus, adeoque non hæc, ſed illa eſſentiam ſ. naturam mentis ſiſtit, id quod probatur exinde, quia cogitando ſcimus nos exiſtere, ſublata vero cogitatione, aufertur etiam cognitio exiſtentiæ & conſequenter ipſa mentis exiſtentia.

§. XXXVI. Solent quidem nonnulli varias in hanc ſententiam parare objectiones; veruntamen, nec deſunt aſſerentibus reſponſiones, quas paucisſimis delibabimus. Occurrit itaq; argumentum ſequens; ſi cogitatio naturam vel eſſentiam mentis humanæ conſtituit, ſequitur mentis exiſtentiam ceſſare, ceſſante cogitatione, atqui abſurdum eſt poſterius, ergo & prius. Reſpondent, argumentum eſſe falſiſſimum, ſupponitur enim, quod ſupponendum non erat, ſiquidem hoc eſt in quæſtione, an cogitatio unquam ceſſet? Negativam tuentur, [contra Authorem Libri de Intellectu humano] qui affirmativam de-

fen-

ſendit, (c) eamque probant, tum ratione, cum authoritate. Suppoſito namque hoc, quod mentis ſubſtantia & natura ſit cogitatio, nullo modo admitti poteſt, cogitationem ceſſare, ſic enim cogitatio non foret ſubſtantia, ſed attributum mentis. (d) Adeoque ratiocinium modo allatum, vel non connectit, vel etiam fallaciam Synonymiæ committit, dum cogitationem activam cogitationi paſſivæ, de qua ſermo eſt, ſubſtituit.

(c) *Joh. Locke* Lib. I. c. 1. (d) Confer. §. 39.

§. XXXVII. Neque ulla ulterius ratione demonſtrari poſſe putant, hominem non ſemper cogitare, quamvis pauci quidam illud ex eo probare laborent, quod homo dormiens non cogitet. Aſt iterum contra Logicam impingere accuſantur probantes obſcurum per æque obſcurum. Eſt enim principii petitio, an nempe non cogitemus dormientes; Quippe nihil impedit, quod cogitationum menti in ſomno obviarum, expergefacti non recordemur: Aliud enim eſt, eſſe conſcium cogitationum ſuarum, eo quo cogitamus temporis momento, aliud vero easdem poſtea in mentem revocare; illud nobis in ſomno cogitantibus ſemper evenit, nullam enim mens patitur corpore dormiente cogitationem, cujus non eo momento ſibi ſit conſcia, hoc vero rariſſime in noſtra eſt poteſtate, eo quod, ſomno alto impediti, cogitationes occurrentes, memoriæ firmiter infigere haud potis ſimus. (d)

(d) *Carteſ.* Epiſt. Part. II. Ep. VI.

§. XXXVIII. Suam porro ſententiam probare connituntur contradicentes, ſpoliando infantes cogitatione, concedendo tamen ipſis mentem, adeoque argumentantur: Quicquid abeſt a re aliqua ſine detrimento rei, illud non eſt ſubſtantia ejusdem, atqui cogitatio abeſt ab infantibus absque detrimento mentis illorum, ergo. Verum minorem negant Recentiores atque pernegant, ex allatis §. 36. 37. rationibus, ne minimum quidem obſtante, quod infantes ad adoleſcentiam excreſcentes, prodere nequeant, an, & quid vel in uteri materni abyſſo latentes, vel primam pueritiam agentes, cogitaverint, ſiquidem non immerito abſurditatis argueretur, qui ſic concluderet; hic ille ve vir doctus non recordatur eorum, quæ ante aliquot annorum decades legit, ergo prorſus non legit: Ut taceamus ad cogitationum curſum perpetuo continuum probandum, non requiri intellectualem cognitionem, ſed ſufficere ſenſualem perceptionem, cum hujus, non vero illius opus ſit. (e)

(e) *Poiret* Cogit. de Deo &c. p. 82.

§. XXXIX. Sed iterum objicitur, homines quoslibet plures habere cogitationes, ergo etiam plures mentes: Verum ſuperius diſtingui audivimus inter cogitationem cogitantem & cogitatam; Adjicitur, cogitationem in ſenſu ſpecialiori, quando ad quædam objecta determinatur, eſſe ſolummodo

modo actionem, & conſequenter non ipſam mentem, ſed tantum mentis attributum, in ſenſu vero lato, [quo quidem una, ſed variabilis eſt] eſſe ſubſtantiam agentem, & ſic mentem ipſam. *Carteſius* ita ſuum de cogitatione ſubſtantiali explicuit ſenſum, ut per illam *non* quidem *univerſale quid, omnes cogitandi modos comprehendens, ſed naturam particularem, omnes illos recipientem modos,* intelligeret. (*f*) Quæ ſententia nec antiquorum Philoſophorum ſuccurſu deſtituitur, abſque ulla enim hæſitatione faſſus eſt *Seneca*, (*g*) Mentem *ſemper* cogitare, eo quod ſit natura cœleſtis, quæ non poſſit non *ſemper* in motu exiſtere; Ei calculum adjicit Cicero aliique dicentes: Animum *ſemper agere aliquid, neque ulla conditione quietem ſempiternam pati poſſe.* (*h*) Adeoque *mens, cum otii ſit impatiens,* (*i*) nec alios edat actus quam cogitationes, ſemper cogitare coucluditur.

(*f*) *Carteſ.* P. II. Epiſt. VI. (*g*) Conſol. ad Helv. cap. VI. (*h*) Lib. I. de finibus. (*i*) *Ephræm Syrus*, in Operibus T. II. p. 290.

§. XL. Reſtat ut inquiramus, an mens noſtra, ut multi loqui amant, particula ſit auræ divinæ? affirmativam omni poſthabita dubitatione tradit *Seneca:* (*l*) Verum ſi quis proprie mentem divinæ auræ partem eſſe, intelligere vellet, multum impingeret, cum ſic adæquatæ ejusdemque cum Deo foret eſſentiæ atque dignitatis, ſine ulla diſtinctione. Alii ſunt, quibus lubet mentem noſtram umbram Dei dicere; at juſto minus hi animo tribuunt, quatenus enim Deus divinitatem ſuam per illam vivide repræſentare voluit, eatenus neutiquam umbra audire debet, eſt enim vividiſſimum Dei exemplar: limitate vero appellari poterit umbra, radians & vivens vita Dei, quatenus ab ipſo Deo eſt. Accuratiſſime omnium mens dicitur principium vividum ſentiens, percipiens, potens omnia objecta intelligibilia percipere, & ſe circa illa determinare. (*m*) Sunto autem hæc ſatis de natura atque ſubſtantia mentis.

(*l*) Epiſt. 120. (*m*) *Poiret* l. c. p. 81. in notis.

§. XLI. Paululum adhuc immorabimur affectionibus mentis, quæ ſunt immortalitas & facultates; immortalitas autem eſt, qua animus, licet corpus intereat & moriatur, nequaquam tamen deficit, ſed vitam vivit ſine fine.

§. XLII. Aſt fuere olim & hactenus ſunt, qui non erubeſcunt fronte audaci aſſerere, *mentem cum corpore extingvi;* Illorum Anteſignanus fuit Epicurus, (*n*) & cum ipſo faciunt omnes athei. Immo ipſemet Philoſophus primo intuitu eandem fovere opinionem videtur, qui vero penetralia ejus adiit, fatebitur, illum mortalitatem neutiquam menti intelligenti, ſed animæ vegetanti, & cum corpore intereunti aſcripſiſſe. Cum illum non lateret, nullam eſſe connexionem, ſi quis ab interitu corporis ad interitum mentis argumentaretur.

(*n*) *Cicero* Tuſc. quæſt. Lib. I.

§. XLIII. Mens enim prorſus nec a corpore ſuo, multo minus ab ulla alia materia dependet abſolute, imo ne hilum quidem cum corpore commune habet; (*o*) qui igitur poſſet fieri, ut corpus, [quod nec creavit nec ſuſtentat mentem] jamjam mortem patiens, interitum ſ. ceſſationem exiſtentiæ animi cauſetur? Hinc argumentamur, a quo non dependet eſſe rei cujusdam, ab eo nec interitus illius rei pendebit; atqui mentis eſſe non dependet a corpore, ergo nec ejus interitus a corpore pendere poteſt. Sicque futilis Epicuræorum opinio de nihilo eſſe, mentis autem corruptionem e morte corporis haud quaquam ſequi, manifeſtum eſt.

(*o*) vid. ſupra §. 23. 34. ſeqq.

§. XLIV. Verum ſolidioribus adhuc animi immortalitatem probabimus argumentis, & quidem ante omnia ex natura ejus, ſupra enim demonſtravimus, (*p*) illum omni ex parte eſſe immaterialem, nec vel gry cum corpore participare, ſed prorſus diverſis, imo contrariis corpori, gaudere affectionibus. Hoc itaque ſuppoſito, ſequitur, mentem eſſe incorruptibilem, nam ob immaterialitatem neque ſecerni, neque dividi, neque diſcerpi, nec diſtrahi, nec imminui poteſt, ergo nec interire; (*q*) Quippe ſic ratiocinamur, quod nec ſecerni &c. poteſt, illud non eſt obnoxium interitui ſive mortalitati; Atqui mens &c. Major æque ac minor veriſſima eſt nec ab ullo ſincero candidoque negatur, ergo concluſio firmiſſimo ſtabit talo.

(*p*) vid. ſupra §. 34. ſeqq. (*q*) *Cicero* Tuſc. q. Lib. I.

§. XLV. Ulterius mentem poſt corporis defectum remanere, & conſequenter ejus incorruptibilitatem probamus exinde, quod ſit ſubſtantia cogitans: ergo eſt res inextenſa; ergo corpore corruptioni obnoxio ad operationes ſibi proprie ſpeciales edendas, non indiget, ergo cogitare poteſt ſine corpore, ergo immortalis erit. Hæc quamvis liquido connectant, nihiloſecius impugnantur a nonnullis, dubitantibus, an mens corpore ad agendum opus non habeat; idcirco aſſertiones noſtras pluribus roborare connitemur.

§. XLVI. Itaque mentem ſine corpore actiones ſuas agere poſſe, patet ex natura actionum ejus, quæ cum ſint cogitationes, res ſunt inextenſæ: qui vero actus inextenſus opus habebit organo materiali extenſo, nempe corpore ut edatur? an indiget angelus, qui non niſi mens eſt, extenſa materia, quo exiſtat angelus? par ratio in hoc paſſu eſt mentis humanæ; argumentamur igitur: A quo non dependet exiſtentia mentis, ab illo neque dependebunt operationes ejus, atqui a corpore non dependet mens, (*r*) ergo nec cogitationes, qui ſunt actus mentis. Hinc manifeſtum eſt, animum ſine corpore agere poſſe. (*s*) Dicunt autem alii, mortuo corpore mentem ad

tem-

tempus ceſſare ab omnibus cogitationibus: Contrarium vero demonſtratum modo eſt ex natura mentis.

(*r*) vid. ſupra §. 23. 34. (*ſ*) Confer. Reiher. Marg. Philoſ. p. 83.

§. XLVII. Nec ſpernendum immortalitatis argumentum eſt, quod & ipſimet gentiles in conſcientia ſua convicti, non potuere non vel metuere pœnam poſt deceſſum a ſceleratis dandam, vel ſperare præmium, bonis atque juſtis omnibus largiendum: Item quod colerent manes defunctorum, adeoque ex his quam luculentiſſime patet, illos, corpore mortuo, mentes ſuperſtites crediďiſſe.

§. XLVIII. Adhæc immortalitas mentis ex ipſis quoque Dei attributis probatur, contra illos, qui ex potentia Dei concludere affectant, eum forte mentem annihilaturum. Nam præter id, quod a poſſe ad eſſe conſequentia non valeat, quodque nec ipſum cadaver mortuum ad nihil prorſus redigatur, vix credibile eſt, quenquam, qui Deum conſtantem eſſe, neque a ſemetipſo diſſentire, novit, inficias iturum, evenire non poſſe, ut imago atque idea Ejus vividiſſima, ab illo immortalis creata, jam ipſo diſponente, exiſtere deſinat: Quippe, cum illam ſemel ita creaverit, ut eſſet immortalis, ſequeretur, ſi eam deſtrui pateretur, ipſum propoſitum ſuum, quo eam condidit incorruptibilem, exequi atque tueri non poſſe, quod eſt abſurdum. (*t*)

(*t*) Confer. *Carteſ.* Med. in Reſp. ſecundis num. 7.

§. XLIX. Secundo, quia juſtiſſimus eſt Deus O. M. non ſolum ad puniendum malum, ſed & ad remunerandum bonum ex voluntario juſtitiæ ſuæ perfectiſſimæ præſcripto tenetur: Si vero mentes noſtras annihilari pateretur, foret ille ſane injuſtiſſimus. Utplurimum enim impiis omnia in hoc mundo cadunt ſecunda, pii autem ſtrenuique Numinis divini cultores, opprobriis multis variisq; afflictionibus expoſiti cernuntur; E dictis autem argumentamur: Quicquid nequit ab ulla annihilari creatura, & cujus annihilatio Dei deturparet attributa, illud omnino eſt immortale; atqui mens humana a nulla creatura annihilari poteſt, ejusque annihilatio deturparet Dei attributa, ergo omnino eſt immortalis. (*u*)

(*u*) Confer. *Poiret* ll. cc.

§. L. Tandem mentis imortalitas etiam ex eo probatur, quod homo naturalem immortalitatis appetitum habeat. Objiciunt quidem nonnulli, non omnibus ejusmodi ineſſe deſiderium, cum multi prorſus negarint & adhuc hodie negent animi incorruptibilitatem. Verum ad cujuslibet conſcientiam provocatio fieri poſſet, an diſſimulare queat, ſe nec interdum ſolidam quandam immortalitatis impreſſionem ſenſiſſe, non obſtante, quod perverſo & rabido malitiæ habitu eam ſuppreſſerit, ne dicamus prorſus era-

dicarit. Aſt non erimus diffuſiores in veritate tam manifeſta, ſed ulterius tendentes, in dubia a quibusdam circa facultatem animi primam, intellectum nempe mota, inquiremus.

§. LI. Facultates animus præcipuas habet tres, intellectum, voluntatem, & potentiam agendi. Intellectus eſt facultas, qua mens objecta cum materialia tum immaterialia cognoſcit. Voluntas eſt facultas mentis, qua fertur in objectum ſine appetitu ſenſitivo; ſive, qua res ab intellectu cognitas, vel ſequimur, vel averſamur; eſtque vel ſimplex vel determinata, illa homo ſimpliciter fertur in omne bonum, ſive illud ſit realiter verum, ſive tantum apparens; hæc autem eſt appetitus rationalis, qui ſeſe circa certa media, quibus mediantibus aliquod bonum deſideratur, determinat. Potentia agendi eſt facultas animi, qua non tantum ſemetipſum, ſed & alia objecta extra ſe movere poteſt; [ex eo autem, quod mens ſe ipſam moveat, quidam ejus immortalitatem concludunt. (*x*)] movet vero ſe ita, ut ubi eſſe vult, eſſe queat. (*y*) Dubia, quæ circa intellectum hac vice occurrunt, ſunt ſequentia.

(*x*) *Cicero* Tuſc. q. Lib. I. (*y*) Confer. Reiher. II. cc.

§. LII. Quæritur, an mens ſine corporis auxilio, id eſt, ſine phantaſia cognoſcat vel intelligat res? negative reſpondet Ariſtoteles, (*z*) nos vero ut ſupra (*a*) cœpimus, ita ulterioribus argumentis affirmativam tueri pergemus. Res itaque, quas animus cognoſcit, ſunt vel immateriales, vel materiales; illæ, cum corpore careant, non opus habent, ut per organa corporea cognoſcantur, ſicque mens eas capiet ſine ope phantaſiæ, qua corpus afficitur organicum; objecta autem materialia, cum ſint corporea, adminiſtrante quidem phantaſia percipiuntur, ita tamen, ut ſoluto corpore eo diſtinctius animus penetret illa, vivente homine, per imaginationem ipſi tradita, quo minus jam materiæ moles obſtaculi, ne occultas rerum cauſas perfecte contempletur, illi confert: neque impedit, quod deficiente phantaſia cogitationes quidem perturbentur, hocque non reſpectu mentis, ſed corporis, ita, ut in ſenſus corporeos diſtincte cadere nequeant. Hinc & Carteſius *duplicem cogitandi atque memoriæ vim admittit, quarum altera intelligit ſine ope ullius facultatis corporeæ; altera, quæ ad imagines, in cerebro depictas ſeſe applicat: Item memoriæ vis altera eſt ſpiritualis, altera corpore indiget organico:* (*b*) illa circa immaterialia, hæc circa corporea ſeſe occupat.

(*z*) de Anim. Lib. III. c. 7. (*a*) §. 45. 46. (*b*) Epiſtolar. Part. II. Ep. 3.

§. LIII. Alii intellectus præcellentiam labefactare conantur, negando, menti innata eſſe principia; horum vero omnium ſumma illuc opera tendere videtur Anglicus quidam Author; (*c*) Licebit autem nobis argumen-

tà

ta ejus paululum expendere. Illorum itaque primum petit ab infantibus, aſſerendo, illos nullis Principiis eſſe imbutos, ratio, quia nec malum, nec bonum, nec ullas alias res cognoſcunt. Aſt contrarium ſuggerit experientia quotidiana, niſi enim ideam boni malique ſive veri ſive apparentis haberent, nunquam neque illud appeterent, neque hoc fugerent, quod tamen toto fit die. Ergo innatæ ſunt illis rerum ideæ, aut ſi mavis, principia cognoſcendi bonum atque malum, licet cognitio illa ſit confuſior; adeoque certum *eſt*, *infantes non quidem intellectiones puras, veruntamen rerum ſenſationes confuſas habere*; (*d*) Adminiculo autem doctrinæ erudiuntur, ut accipiant diſtinctam mali bonique cognitionem.

(*c*) *Joh. Locke* Tract. de Intellect. Hum. Lib. I. cap. 2. 3. &c. (*d*) *Carteſ.* Epiſtolar. Part. II. Epiſt. 4.

§. LIV. Pergit Author noſter contra Principia Practica inſurgere, argumentando a diverſo fine & ſcopo, quem homines actionibus ſuis virtuoſis atque honeſtis definiunt, dicens, Theologus aliam rationem dat, cur conventis ſtandum, Hobbius Politicus alium habet ſcopum ejusdem virtutis, & Philoſophus iterum alium. Primus namque conſiderat, Deum, a quo vitæ & mortis pendent arbitria, id poſtulare; Secundus omnia ad ſalutem Reipublicæ fieri debere putat; Tertius autem pro ſcopo habet honeſtatem. Atque ex hac varietate ſcoporum, quos quilibet pro lubitu, actionibus & regulis ſuis moralibus præfigit, concludere vult, principia practica ſive virtutem non eſſe ingenitam, ſed ut plurimum commendari, quia utilis; hinc argumentum; Quicquid a diverſis ex diverſo fit fine, illud non eſt innatum, atqui virtutes, fiunt ex diverſo fine, ergo.

§. LV. Verum ratiocinium hoc minus ſolido nititur fulcro, id quod uno alterove declarabimus exemplo. Si quis a concubitu hunc in modum argumentaretur: Chriſtianus verus, cui ſolius Dei gloria in omnibus actionibus curæ cordique eſt, modice concumbit, eum quidem in finem primario, ut liberos ad honorem Dei gignat; Philoſophus moralis ethnicus concumbit modice, ut ſatisfaciat ſummæ neceſſitati naturæ; Impius vero nequam concubitum exercet ex mera libidine; ergo concubitus non eſt naturalis: item de cibo, Chriſtianus ut omnia ſua edit opera, ita & cibum capit ad honorem ſummi Numinis; Philoſophus gentilis comedit ob naturæ neceſſitatem; Guloſus autem ac luxorioſus vorat, quæcunque ipſi ſapiunt, ob voluptatem, quam inde habet; ergo τὸ edere non eſt innatum aut naturale. Nonne concluſiones forent abſurdæ?

§. LVI. Aſt, ut directe ad argumentum reſpondeamus, infirmiſſimo illud ſtare talo dicere non veremur; Major namque propoſitio limitationem

patiendo ita, quicquid a diverſis ex diverſo fit, non fine, ſed perſvaſione, illud non eſt innatum, falſiſſima eſt: Si autem ſuo, in forma ab Authore noſtro formata, conſtaret pretio, minorem tunc pernegaremus. Aliud enim eſt, ex diſpari principio ſive fine, aliud ex diſpari perſvaſione aliquid facere; e. g. Principium eſt, *bonum eſſe amplectendum*; hunc finem habet Theologus, habet eundem Philoſophus æque ac Politicus nec non unusquisque nequam, atque ſic in uno eodemque ſcopo ejusdem rei omnes conveniunt; ſunt autem diverſimode de hoc *bono*, quod finis illorum eſt, perſvaſi, vel ob præjudicia, vel etiam ob bonum malumve habitum, cui a pueritia in ſenectam usque aſſveſiunt. Ille enim Deum, iſte vel honeſtatem, vel Reipublicæ & conſequenter propriam ſalutem temporalem, hic vero abdomini ſuo natus, ventrem pro bono ſuo habet. Negamus igitur, actus quoscunque virtuoſos, ſ. veros ſ. apparentes, edi e diſpari principio ſ. fine, & ita toto ſubverſo argumento nil hucusque ab Authore contra principia innata probatur.

§. LVII. Aliud ejusdem fere ſortis argumentum in promptu ipſi eſt, deſumptum a Latronibus, quos principiis innatis privat; fatetur tamen, illos ſervare leges, de quibus inter ſe convenerunt, aſt dicit, hoc non fieri ab illis ob legum bonitatem, ſed ob earundem utilitatem. Vix videmus, qua ratione exinde Author principia innata impugnare poſſit, cum vel contrarium ſuggeratur: Sed quid multis, ipſemet veritatis ſplendore adactus eſt confiteri, *innatam illis eſſe cupiditatem beatitudinis, & miſeriæ averſionem*, quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, principium generale practicum eſſe inſitum, nempe, *bonum eſt amplectendum, malum vero fugiendum.* Jam, quia latrones aliique perverſi, ex pravo mentis habitu, bonum ſuum, cæteris paribus, in eo locant, ut cum vitæ ſuæ ſociis, quanquam alios violando, bene vivant, ad hoc vero requiratur, ut *pactis ſtetur, unicuique ſuum tribuatur*, &c. neceſſario ſe ad talia facienda, *natura ipſa docente*, obſtrictos ſentiunt.

§. LVIII. Hinc limpidiſſime concluditur, principia & ipſis latronibus eſſe innata, ſi enim ſecus, vel ex doctrina vel ex praxi aliorum ea didicere; poſito vero & hoc; unde igitur illi anteceſſores eadem accepere? iterum, forte a majoribus ſuis, & ſic usque ad protoplaſtum: Protoplaſto vero innata fuiſſe, nec Author negabit; Si hoc, quid obſtat, quo minus & poſteris ejus? Quaquaverſum ſe vertat Author, principiorum convincitur innatorum, nihil præpediente, quod ulterius aſſerat, eos, *qui ſcelere & maleficio paſcantur, a natura hauſiſſe principia veritatis & juſtitiæ, non poſſe dici*; nam per malitiæ habitum ſive conſvetudinem, quæ altera eſt natura, crebrisque actibus ſceleſtis attrahitur, principia illa vel ſupprimuntur, vel exſcinduntur.

§. LIX.

§. LIX. Porro inficiatur Author, principia innatæ conſcientiæ terrore concludi debere, ad quod probandum multa in medium profert exempla facinorum ab his illisve, fine ullo conſcientiæ ſcrupulo patratorum, e. g. Populum quendam infantes recens natos, fame necandos expoſuiſſe in agris; *Charibæos* liberos ſuos ſaginatos comediſſe; *Turcas* hominem ſordidum, non maris nec fœminæ, ſed aſinæ & mulæ concubitorem pro divino & magno ſancto habuiſſe.

§. LX. Verum primum exemplum potius contra Authorem militat: Sine dubio enim populus ille ſpuriis tantum adeo durus fuit, eum quidem in finem, ut malitiam ſcortorum reprimeret atque caſtigaret, ſuggerente principio ingenito, *malum eſſe deteſtandum*. Secundum exemplum ejusdem eſt valoris, nam Charibæi tantummodo liberos ex mancipiis natos, in quos jus vitæ & necis habebant, ſaginatos devorare, & quidem dictante principio innato, *bonum eſſe faciendum* ſ. amplectendum; Quippe, quia perverſo præjudicio, bonum ſuum in voluptate quærebant, caro autem infantum voluptatem illis conciliabat, ex dicto principio veriti non ſunt eos mactatos comedere: Tertium exemplum ſolum probat, Turcas noſtra quidem ſententia, minime vero illorum more, incaſtos impudicosque eſſe, quemadmodum nec Americani ideo impudici audiunt, quia nudi incedunt. Nullus honeſtus civis, ne dicam Chriſtianus, non deteſtabitur fœdiſſimum ſodomiæ peccatum, Turcæ autem, ab obſcœniſſimo illo impoſtore Muhammede, turpiſſime decepti, illud pro malo tanto non habent, nec tamen inde ſequitur, caſtitatis Principium ipſis non eſſe innatum, cum omnino ipſum exemplum allatum, eos a *ſcortatione* & *mœchatione* abhorrere indicet. Ergo exempla illa nihil probant.

§. LXI. Tandem quoque ideam, vel notitiam Dei naturalem menti innatam eſſe negat, primo, quia Turcæ [ut jamjam dictum] hominem obſcœnum pro divino & ſancto habuerint; ſecundo, quia Siamitæ & Chinenſes, nullum numen agnoſcunt; (*e*) Tertio, quia ſolis idea non eſt innata. Quicquid autem dicat, probatione ubique caret. Primum enim exemplum non monſtrat, DEI ideam Turcis non eſſe innatam, ſed Deum non recte ab illis coli: Secundum, ex relationibus aliis, (*f*) falſum eſſe conſtat, cum Chinenſes fana ſua, ſuosque habeant ſacerdotes, ergo & ſanctos [e. g. Confutium] Deosque, aut ſi placet, genios vel numina agnoſcunt. Tertium eſt abſurdum, eadem enim eſt ratio argumenti, qui nunquam vidit fornacem, ille nec unquam vidit ſolem. Si dixiſſet, lucis ideam non eſſe innatam, ergo nec Dei; quandam veritatis ſpeciem præ ſe tuliſſet, cum lux inadæquatam aliquam ad Deum relationem habeat, ſol vero in abſtracto conſidera-

tus, prorſus nullam; ſed tum prius fuiſſet probandum. Tacebimus autem, & ethnicos diſertis verbis, *naturam Dei notionem in animis hominum impreſſiſſe*, (*g*) tradere. Neque ad Apoſtolum Paulum de hac materia verba fundentem (*h*) provocabimus, manum impræſentiarum potius de tabula remoturi

(*e*) ibid. *Locke* Cap. IV. §. 8. Confer. La Loubere du Royaume de Siam, T. I. c. 9. Sect. 15. &c. (*f*) Le Comte in Deſcript. Chinæ. (*g*) *Cicero* de Nat. Deor. Lib. I. (*h*) Rom. 2.

§. LXII. Hæc itaque ſunt, benevole Lector, quibus hac vice ingeniolum noſtrum, paucis de mente humana philoſophando, exercere, animus erat: Diffuſior hujus materiæ, inprimis eorum, quæ facultatem mentis locomotivam, ejusdemque localitatem (*i*) item & accidentia concernunt, deductio in promptu fuiſſet, ſed prolixiore excurſione injurii eſſe, tuaque abuti patientia & humanitate, noluimus, quam tamen, qua par eſt modeſtia rogamus, ut, qui tuus erga nos erit favor, conatibus noſtris favere, & ſi qui obvii fuerint nævi, æquo animo tolerare, nec non amice emendare, ne dedignetur.

(*i*) Confer. interim *Carteſ.* Part. II. Princ. Philoſ. *item* de Paſſ. Art. XXXI. item Epiſt. Part. II. Epiſtola XXXVI. *Cicero* Tuſc. quæſt. Lib. I. *Joh. Claub.* in operibus Philoſ. p. 253. *Anton. le Grand* Inſtit. Philoſ. p. 625.

F I N I S.

ADDITAMENTA.

I.

Nullus numerus eſt infinitus.

II.

Omnis res, quæ ſub numerum cadit, eſt finita.

III.

Nullum fuit tempus, quo nullum fuit Ens; ergo datur Ens quoddam infinitum.

IV.

Nullum finitum eſt cauſa ſui, ergo Ens illud infinitum.

V.

Ens illud infinitum, quia condidit omnia, eſt potentiſſimum & ſapientiſſimum, atque conſequenter Deus.